

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมา

แนวความคิดที่สำคัญในพุทธปรัชญาที่ได้รับความสนใจและถกเถียงกันตลอดมา นอกจากแนวความคิดเรื่อง อัตตา (self) และอนัตตา (non-self) แล้วก็มีแนวคิดเรื่อง “สุญญตา” (Emptiness) ในพุทธปรัชญาเถรวาทและแนวคิดเรื่อง “ศูนยตา” (Śūnyatā) ในปรัชญาของนาคารชุน

พุทธศาสนาในยุคต้น โดยเฉพาะในสมัยพุทธกาล ขณะที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ คำสอนซึ่งเป็นเทศนาของพระองค์มีลักษณะที่เรียบง่าย เป็นหลักความประพฤติ และข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก แต่ในกาลต่อมาหลังสมัยพุทธปรินิพพาน พุทธบริษัทรุ่นหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นภิกษุ ได้สนใจในปัญหาทางตรรกวิทยา และอภิปรัชญามากขึ้น อันนำไปสู่การอภิปรายถกเถียงและการแบ่งกลุ่มทางความคิด จนในที่สุดทำให้พระพุทธศาสนาหลังพุทธปรินิพพานแตกออกเป็นนิกายต่าง ๆ หลายนิกาย ในราวพุทธศตวรรษที่ 6

ในบรรดานิกายต่าง ๆ ที่แยกออกไปมีนิกายสำคัญอยู่ 3 นิกายคือ

- นิกายเถรวาท หรือพุทธศาสนาดั้งเดิม
- นิกายมหายาน หรือนิกายศูนยตาของนาคารชุน
- นิกายโศคาจาร หรือนิกายวิษณวนวาท

วิทยานิพนธ์นี้จะทำการศึกษาเฉพาะเรื่อง อนัตตาและสุญญตาในปรัชญาของนิกายเถรวาทและนิกายมหายานของนาคารชุน พุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาของนาคารชุนต่างก็ยึดถือทรรศนะที่สำคัญประการหนึ่งในการอธิบายสรรพสิ่งและปรากฏการณ์ทั้งหลายในโลก คือทรรศนะแบบทางสายกลาง หรือหลักมัชฌิมาปฏิปทา (The Middle

Way) ซึ่งพรรณนาแบบทางสายกลางเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่สุดทั้งในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาของนาคารชุน แนวความคิดหรือหลักธรรมทั้งหลายที่ทรงแสดงและอธิบายใน พุทธปรัชญาประมวลสรุปลงในหลักมัชฌิมาปฏิปทานี้ ปรัชญาของนาคารชุนก็อาศัยหลักคำ สอนในพระสูตรดั้งเดิม (Early Discourse) ของพระพุทธเจ้า คือหลักอริยสัจ 4 , ไตรลักษณ์ และปฏิจจนุปบาท อธิบายความคิดเรื่องศูนยตา เช่นเดียวกันกับที่พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ธรรมเหล่านี้ในการอธิบายความคิดเรื่องอนัตตา โดยที่คำสอนของพระพุทธเจ้าเน้นไปใน เรื่องความหลุดพ้นจากทุกข์ หลักการใดที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อความหลุดพ้น จะถูกปฏิเสธว่าเป็น เรื่องไร้สาระ จะไม่ทรงอภิปรายหรือสั่งสอน หลักธรรมทั้งปวงจึงเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น จากทุกข์เท่านั้น พระพุทธพจน์ที่ยืนยันคำกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในพระสูตรชื่อ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค เล่มที่ 18/770 ว่า. ปุพฺเพ จาหิ อนุราธ เอตฺรหิ จ ทุกฺขญฺเจว ปญฺญเปมิ ทุกฺขสฺส จ นิโรธิ. “ภิกษุทั้งหลาย แต่ก่อนก็ดี เดียวนี้ก็ดี เราบัญญัติสอนเฉพาะเรื่องทุกข์ กับความดับไม่มีเหลือแห่งทุกข์เท่านั้น”

พุทธปรัชญาเถรวาทเน้นภาวะแห่งการหลุดพ้นว่า “นิพพาน” ซึ่งเป็นอนัตตาเป็น ความจริงแท้อันสูงสุด ในขณะที่นาคารชุนเน้นภาวะแห่งการหลุดพ้นนี้ว่า “สุญญตา” ซึ่ง เป็นภาวะจริงแท้สูงสุด ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีความคิดเรื่อง “สุญญตา” ปรากฏอยู่ในพระ สูตรยุคเดิม และพระพุทธองค์ทรงใช้ในความหมายเดียวกันกับอนัตตา ดังนั้นเพื่อที่จะทำ ความเข้าใจในความหมายของ อนัตตาและสุญญตา ที่พุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาของนา คารชุนต่างก็อธิบายหลักความจริงดังกล่าวนี้ วิทยานิพนธ์นี้จึงพยายามศึกษาให้เข้าใจว่า อนัตตาและสุญญตาในปรัชญาทั้งสอง มีความเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของอนัตตาและสุญญตาในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาความหมายของอนัตตาและศูนยตา ในปรัชญาของนาคารชุน
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกันของพรรณนา ดังกล่าวในปรัชญาทั้งสองสำนัก
4. เพื่อความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับอนัตตาและศูนยตาตามพรรณนาของพุทธ ปรัชญาเถรวาทและศูนยวาทของนาคารชุน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจความหมายของอนัตตาและสัจจตาในปรัชญาทั้งสองสำนัก
2. ทำให้เข้าใจหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ยิ่งขึ้น
3. เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยคนอื่น ๆ ที่จะทำวิจัยเรื่องเดียวกันหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องในภายหลัง

ขอบเขตของการวิจัย

ในวิทยานิพนธ์นี้จะเป็นการวิจัยเอกสารโดยหยิบยกเอาหัวข้อธรรมที่เป็นเป้าหมายและที่เกี่ยวข้องกันมาศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้จะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเอกสารโดยอาศัยข้อมูลซึ่งเป็นเอกสารต่อไปนี้

1. เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source)

- คัมภีร์ฝ่ายพุทธปรัชญาเถรวาท คือพระไตรปิฎก
- คัมภีร์ฝ่ายปรัชญาของนาคคารุณ คือมารชยมิกสูตร และพระสูตรต่าง ๆ ในนิกายนี้ทั้งที่เป็นภาคไทยและอังกฤษ

2. เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source)

ใช้คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา บทความ ข้อเขียน วารสาร บทความ เอกสารต่าง ๆ ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว จะนำมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบและเรียบเรียงตามลำดับ